

III. pld.

~~47. 487~~
HA 1.376

KORTÁRS

I R O D A L M I
É S K R I T I K A I
F O L Y Ó I R A T

I. É V F. **1** S Z A M

a bifokális szemüveg a gyakorlatban viselőnek. Dörög a hang és messziről kullog utána egy tehergépkocsi, elvonul egy szekér s lomhán, messziről trappol utána a hang. De parányi szépségfoltok ezek a grandiózus élményhez mérten.

A táj rohanvást változik. Jobbról szakadékos hegyfal, erdőrésztlet, balról — kissé valószínűtlenül fölmagosodva — a tenger. Ezt az erőt sikerült legkevésbé hámbafogni. A szárazföld engedékeny. Érezzük a sebesség csökkenését, a kanyargást jobbra-balra.

Magános nő int megállást: „Van hely?” Szinte szeretném oda kiáltani: „Csüccsenjen közénk, van itt elég üres hely, nem látja?” De a nőnek több esze van, nem közénk telepszik, hanem a söfőr mellé, mintha neki is megsúgná az igazgatónk, hogy kiváló színész ez a gépkocsivezető. No, de a potyautasnő sem méltatlan hozzá. Néhány gyors mondat: „Itt üdül?” „Itt élek” — felel a nő, s máris fölcsegg vidám éneke.

Autó jön szembe; „kerülünk” — élethű érzés mind hangban, mind látnivalókban. Hídon surranunk át — de ki győzné felsorolni e szép, változatos utazás fordulatait? Nincs is rá szükség.

Erdei úton hajrázunk tovább, a fák be- és kiszaladnak szemünkben. Aztán lassul az iram; az erdő egy pontján meg is áll a gép. A nő már ott pihen a parton. Ez a legvalószínűtlenebb mozzanat. A tenger természetes zajjal hullámszik ugyan, kagylókat is vét ki; de mintha felülről csurogna lefele, csoda, hogy el nem árasztja a nézőteret. Annál hűbb, mikor a söfőr megjelenik balról: beszélnek és a hang kétféle forrásából behúnyt szemmel is tudjuk érzékelni a teret.

És ekkor: tengerre szállunk, neki a kék, tajtékzó áradatnak. Motorcsónakok kerülnek el jobbról-balról. Minket, ismétlem, hiszen *mi hajózunk*, végképp varázslatba kerített az illúzió. Sirályok keringnek előttünk. Rég elmerült a part, vad hullámokat vet a Fekete-tenger. „Nincs rosszul, kis Rozi?” Hogy lenne! Bármily élő mozi, mégis csak játék: fejünk fölött egyenletesen mozog föl és alá a mennyezet.

Elpattant a kép. Marton Endrének csak este jön meg a hangja. Megilletődötten sóhajtja: „Ha én egyszer ilyen színpadon rendezhetném: még az Ember Tragédiáját”.

Hát igen, erről van szó. Amit ma láttunk: az a fejlődésszakasz, mikor már kész a kórus, csak még nem állt elő Aiskylos, hogy megteremtse a fölzsabadult ember méltó drámáit. Moszkvában eszméltünk rá — de csirájában érezhetjük otthon is —, kialakulóban az új közönség, tele áhitattal; olyan áhitattal, amely merőben más, mint a Dionysost-ünneplőké volt, de semmivel sem alábbvaló.

Immár ideje, mert érdemes, az új tragédiaköltőknek és vígjátékíróknak megszületni.

JUHÁSZ GÉZA

A „KORTÁRS” SZERKESZTŐSÉGÉNEK *)

Kedves Barátaink!

A történelem óráján mérve rövid az az idő, melynek elmúltával ismét havi irodalmi folyóirat jelenhet meg Magyarországon. Nekünk, akik a történelem másodperceit eddig sem közömbösen méregettük, de súlyuk szerint éltük, hosszú volt ez a majd esztendőnyi idő. Bízunk benne, hogy a Kortárs nem az egyetlen irodalmi folyóirat lesz, hanem időben az első a magyar irodalom újabb lapjai között. Mi tudjuk, hogy a nehéz nappalok és éjszakák, amelyek élő irodalmunkat némának mutatták a nyilvánosság előtt, nem az írói lelkiismeret elfáradásának órái voltak. Elfogadja-e, vagy visszautasítja a Kortárs szerkesztősége, ha azt kívánjuk: szólaltassa meg a lap ezt a lelkiismeretet?

A lelkiismeret mindenekelőtt arra sarkalja az író, hogy lehetőleg pontosan mondja el, amit az életből lát és tanul. A mi életünkben sok a látnivaló s abból mind csak tanulni kell. Versek, novellák, drámák, regények mondják majd el a látottakat és a tanultakat. Mert hogy látott-e az író valami igazat az életből s meg tudta-e mutatni másoknak is; az csak műveiből derülhet ki. A Kortárs ma különösen jó szolgálatot tenne a magyar olvasók és írók közös ügyének, ha ilyen művek előtt nyitná meg kapuit a lehető legszelesebbre.

Amikor ezt mondjuk, nem a politika szorító kérdései elől akarunk menekülni. Furcsa is lenne, ha éppen mi keverednénk a politika mentesség gyanújába, akik saját bőrünkön éreztük és érezzük a valóságos élet tényeinek és az élet alakítására törekvő elveknek, terveknek szüntelen ütközéseit. Igaz: nem voltunk és nem vagyunk politikusok. Így, amikor 1953-ban a Magyar Dolgozók Pártja vezetősége a nyilvánosság előtt is feltárta az elkövetett bűnök és hibák egy részét, mi nem a politikus megfontoltságával kerestük a választ a ránkmeredő erkölcsi kérdésekre. A saját kommunista írói felelősségünk súlyát oly nyomasztó erővel éreztük, hogy figyelmünk elsősorban

* *Hét író levelet intézett folyóiratunk szerkesztőségéhez. A levél azon részeit, amelyekben egyértelmű határozottsággal foglalnak állást, helyesléssel fogadjuk. De azokkal a szavaikkal, amelyekben az elmúlt három-négy esztendőben, s közvetlenül az ellenszóróadalom előtti hónapokban kifejtett tevékenységüket és magatartásukat „magyarázni” igyekeznek — nem érthetünk egyet. Reméljük azonban, hogy a levél hiányosságait írói munkásságukkal pótolni fogják, hogy alkotásaik máris messzebb vannak a levélben foglalt szavaiknál.*

A szerkesztőség.

a magunk hibáira irányult s túl kevés jutott belőle a helyzet józan mérlegelésére, olyan számadásra, melyből a súlyos hibákat kijavító, s igazságtevő politikai cselekvésnek kellett volna megszületnie. Az író általában és elvben kimondhatja, hogy a politikai cselekvés nem az ő dolga. De mi — ugyancsak a magunk kárán — megtanultuk, hogy író a valóságban csak mint egy történelmileg meghatározott társadalom valamelyik haladó osztályának írója mondhat igazat az életről, s osztálya fiaként lehet csak az egész nemzet szószólója. És mi, történelmileg meghatározott magyar társadalmunk s benne a munkásság és parasztság sorsáért írókként is felelősek vagyunk. S ha kommunistának vallottuk és valljuk magunkat, felelősségünk ezzel csak növekszik. S bár az október előtti korszak kártékony módszerei ellen, a párt önbírálata és útmutatása alapján, ha későn is, mi kommunista írók vettük föl elsők között a nyílt harcot, helyénvalóbb most, ha annak a harcnak az árnyékba eső oldalát is látjuk. Nem abban hibáztunk, hogy a bűnösök helyett is bűnösnek éreztük magunkat. Az sem volt hiba, hogy legszenvedélyesebb ütéseinket a dogmára irányítottuk. De voltak és vannak, akik a mi harcunktól egészen más eredményt reméltek, akik a szocializmus összeomlását, a kapitalizmus restaurációját várták Magyarországon s azt hirdették, hogy a mi fegyvereink is az ő céljukhoz szolgálnak eszközként. Mi is tudtuk, ők is tudták, hogy ez a híresztelés egyszerűen hazugság. Eleget tapasztaltuk, micsoda károkat okoznak a társadalomban a fejlett technikával, kiképzett apparátussal terjesztett hazugságok. S a Szabad Európa, vagy az Amerika Hangja hazugságait mégsem tartottuk érdemesnek egyértelműen és határozottan visszautasítani, ami pedig kijárt volna nekik. Igazunk volt, ha úgy gondoltuk, hogy egészséges szocialista fejlődést lehet igazán megvédeni a kapitalista restauráció kísérletei ellen, és ennek alapján a mi szocialista fejlődésünk hibáinak kijavításában láttuk a legfőbb feladatot. De magát a fejlődést, annak további lehetőségeit szüntelenül, a hibák, betegségek feltárása és gyógyítása közben is védeni kellett és kell a reakció támadásai ellen. S ebben a védelemben mulasztás terhel bennünket. Ha bárki jóhiszemű embernek, itthon, vagy külföldön, csak átmeneti kétsége is támadhatott afelől, vajon mi írók a szocializmust, a munkás-paraszt hatalmat akarjuk-e és védjük-e Magyarországon, az a kétség s a belőle származott zavar a mi lelkiismeretünket is terheli.

Hibát nem szavakkal, hanem munkával lehet jóténni. De szavakban is álljon itt: munkánk, egész életünk a magyar nép szocialista fejlődésének szolgálata; velünk is szemben áll, aki mást akar Magyarországon, aki a szocializmus ellen, a munkások és parasztok hatalma ellen dolgozik.

Van itt néhány szavunk a külföldre menekült magyar írókról is. Meggyőződésünk, hogy az író élete a hazától elszakadva, csak sorvasdás lehet. Aki közülük élni, dolgozni akar és tud, annak haza kell jönnie. De akik a menekülést felcserélték ellenséges érdekek nyilvánvaló kiszolgálásával, s különösen, akik népünk tragédiáját is

egyéni érvényesülésükre használják, azokról mindössze ennyi a mondanivalónk: idegenekké váltak számunkra is. Hasonlóképpen nincs közünk a külföldön megalakult „Magyar Írók Szövetsége” nevű szervezethez és az ott megjelenő „Irodalmi Újság”-hoz sem. Az említett szervezet és lap minket támad, ha a szocializmust támadja.

Tisztában vagyunk vele, hogy az itt érintetteken kívül több fontos politikai kérdés várja még a feleletet tőlünk is. Nem térünk ki előlük: írói munkánkkal igyekszünk válaszolni rájuk. A magyar kül- és belpolitika feladatai, reális lehetőségei az ország adottságaival, a magyar társadalom belső viszonyainak munkásságunk és parasztságunk helyzetének alakulásával függenek össze. Elményeink, tapasztalataink, okulásaink, melyeket október előtt, októberben és azóta szereztünk, ennek a társadalomnak, ennek a népnek az életéből valók. Beszámolni csak úgy tudunk róluk, ha a konkrét valóság bonyolultságából, az élet emberi tartalmaiból sikerül érzékeltetnünk valamit. Ez írói feladat; vállalása eddig is kötelességünk volt, ezután is az lesz. Meggyőződésünk, hogy a kommunista politika szempontjából is az ilyen írói munka lehet termékeny vállalkozás. Szeretnénk, ha új irodalmunk eljutna odáig, hogy korunknak, népünk életének valóban hű tükre legyen.

A Kortársnak is kívánjuk, hogy ezt a törekvést szolgálja eredményesen.

BÉNJÁMIN LÁSZLÓ, ERDEI SÁNDOR,
KÓNYA LAJOS, ÖRKÉNY ISTVÁN,
SIPOS GYULA, TAMÁSI LAJOS,

SZABÓ PÁL

LEVÉL NYUGATRA

Az emberiség mai történelmének legtragikusabb vihara volt a magyar október. Az erkölcsi és anyagi javak pusztulásán túl közel százezer magyar fiatal, lány és fiú szóródott belé a nyugati világba, mint ahogy a honi magvakat idegen földekre szórja át a szél. A százezer fiatal között körülbelül húszezer van olyan gyermek, aki még nem töltötte be a tizenhatodik évét, akiktől iskolába menet mindig, de mindig megkérdezte az édesanyja: — Nem hagytál itthon valamit, gyermekem? Van-é zsebkendőd, eltetted-e az azsonnádat? — Anya és gyermek között minden Istenáldotta reggel annyi az aggodás és a féltés, mint amennyi jelensége lehet egy iskolába való készülődésnek. Ha hided van, attól fél, hogy a gyermeke megfázik, ha melege van, le ne vesse a kabátot, csak gombolja ki a gombokat, félti a szélétől, félti a járművektől, félti az állatoktól, a rossz emberektől, mindentől és mindenkitől, ami való vagy képzelt ellensége lehet a gyermeknek.